

ΕΚΦΡΑΣΗ ΕΚΘΕΣΗ

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ

Επιμέλεια Θεμάτων και Απαντήσεων: Δημελά Ελεονώρα

ΘΕΜΑΤΑ

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

Η ελληνική λέξη Ιστορία που έγινε διεθνής, αρχικά εσήμαινε την καθολική γνώση (Ιστορία ονόμαζε ο Ηράκλειτος την επιστήμη του Πυθαγόρα που ήταν κοσμοαντίληψη και βιοθεωρία μαζί, ένα είδος συνολικής ερμηνείας του σύμπαντος). Και στους χρόνους μας όμως που το περιεχόμενό της ειδικεύτηκε και η λέξη σημαίνει μιαν ορισμένη μάθηση, εκείνην που αντικείμενό της έχει το παρελθόν του ανθρώπου ως όντος κοινωνικού και τη μακρά πορεία του από την πρωτόγονη κατάσταση έως σήμερα, η Ιστορία είναι μια επιστήμη με πολύ μεγάλη έκταση και βαθιά σημασία για τη μόρφωση του νέου.

Στο πρόγραμμα των μαθημάτων, ιδίως στα Γυμνάσια με ανθρωπιστικό χαρακτήρα, έχει (οφείλει να έχει) πρωτεύουσα θέση. Γιατί είναι μάθημα συνθετικό. Ουσιαστικά προς αυτό τείνουν και μέσα στο δικό του πλαίσιο ενυφαίνονται όλες ή τουλάχιστον οι πλείστες μαθήσεις που φιλοδοξεί να προσφέρει στους νέους το σχολείο στην ανώτερη βαθμίδα του. Αφού ένας από τους κύριους σκοπούς της παιδείας είναι να μυήσει τον νέο άνθρωπο στα αγαθά του ανθρώπινου πολιτισμού και να τον κάνει να συνειδητοποιήσει την αξία που έχει ο ίδιος ως άνθρωπος, εξέχουσα θέση μέσα στο πρόγραμμα πρέπει να έχει το μάθημα που δείχνει παραστατικά τους αγώνες και τις κατακτήσεις του ανθρώπινου γένους και των μεγάλων φυλετικών ομάδων του κατά τη διαδρομή των αιώνων στη σφαίρα και του υλικού, αλλά κυρίως του πνευματικού πολιτισμού.

Εκτός από τη γενικά μορφωτική αξία του, το μάθημα της Ιστορίας έχει και έναν ειδικά φρονηματιστικό σκοπό. Καλλιεργεί, εξευγενίζει, υψώνει την εθνική συνείδηση των νέων, παράλληλα προς το αίσθημα που ολοένα θα αποσαφηνίζεται μέσα τους ότι είναι πολίτες του κόσμου, αλληλέγγυοι με τους συνανθρώπους των και συνυπεύθυνοι για το μέλλον και την τύχη της ανθρωπότητας ολόκληρης. Στο Ιστορικό μάθημα θα διδαχτεί ο νέος τη ζωή του έθνους του από τότε που πρωτοεμφανίζεται στον ιστορικό στίβο έως σήμερα, τούς μόχθους και τις θυσίες που έκανε για να βεβαιώσει τον εαυτό του, για ν' αναδείξει την ιδιοτυπία του, για να καλυτερέψει τούς όρους και τις μορφές της ύπαρξής του. Εκεί θα γνωρίσει τούς εθνικούς άθλους και τις εθνικές δυστυχίες, τούς εκλεκτούς ανθρώπους και τα μεγάλα συμβάντα του φυλετικού του παρελθόντος, και συνειδητά πια θα νιώσει να εντάσσεται μέσα στην εθνική του οικογένεια (οι νεκροί είναι τα στηρίγματα και οι συνεκτικοί της δεσμοί περισσότερο από τους ζωντανούς) θα αισθανθεί ότι το ίδιο παρελθόν όπως και ή ίδια μοίρα τον ενώνει με τους ομοεθνείς του.

Και εδώ ακριβώς θα προσέξει όποιος διδάσκει την Ιστορία στους νέους. Η έξαρση του πατριωτικού φρονήματος και της εθνικής συνοχής δεν συμπίπτει ούτε λογικά ούτε ψυχολογικά με τον σωβινισμό, τον φανατισμό και το μίσος προς τους άλλους λαούς της γης. Οι έννοιες του έθνους και της πανανθρώπινης αλληλεγγύης μπορούν άριστα να συναيرهθούν μέσα στους παιδευτικούς σκοπούς των ορθά νοούμενων

ανθρωπιστικών σπουδών. Η ανθρωπότητα δεν είναι αφηρημένο πλάσμα, αλλά ένα συγκεκριμένο σύνολο από εθνικές οικογένειες. Η καθημιά εργάζεται για το σύνολο αποδοτικά όχι απαρνούμενη την ιδιοτυπία της ή υψώνοντας τον εαυτό της αγέρωχα και καταφρονετικά πάνω από τις άλλες, αλλά ίσα-ίσα καλλιεργώντας τις δικές της δυνάμεις και τις δικές της αρετές, βαθαίνοντας το πνεύμα και εξευγενίζοντας το ήθος της.

Όπως σε τελευταία ανάλυση πρέπει να βυθιστούμε στον ίδιο τον εαυτό μας για να συναντήσουμε, να αισθανθούμε και να εκτιμήσουμε τον «άλλο», έτσι και μέσα από το έθνος μας, διαμέσου της εθνικής μας συνείδησης συναντούμε, αισθανόμαστε και εκτιμούμε τα άλλα έθνη, την Ιδιοτυπία και την ειδική εισφορά τους στη σφαίρα του πολιτισμού. Μόνο το πάθος και η παρεξήγηση δημιουργούν εδώ αξιοκατάκριτες υπερβολές και θλιβερές συγχύσεις, πού αν μπορούν σε άλλες εποχές και περιστάσεις να κριθούν με επιείκεια, σήμερα είναι αδικαιολόγητες, αφού όλοι οι λαοί από την εμπειρία του πρόσφατου παρελθόντος, αλλά και του άμεσου παρόντος, έζησαν και ζουν το γεγονός ότι η εύκολη και γρήγορη κυκλοφορία των υλικών και των πνευματικών αγαθών σε όλα τα σημεία του πλανήτη μας έχουν συμπλησιάσει τις πιο μακρινές χώρες και έχουν φέρει σ' επαφή τους πιο απομακρυσμένους πολιτισμούς σε τέτοιο βαθμό, ώστε παρ' όλα τα τραγικά χάσματα και τις αιματηρές διενέξεις του καιρού μας ο σύγχρονος άνθρωπος αισθάνεται την τύχη του στενά δεμένη με τη μοίρα όλου του ανθρώπινου γένους.

Άλλωστε ούτε ο έξαλλος σωβινισμός ούτε ο διεθνισμός που θέλει να θεμελιώσει απάνω στην αποξένωση από την εθνική συνείδηση και Ιστορία, είχαν ποτέ ή μπορούν να έχουν απήχηση στα αισθήματα και στις ιδέες του λαού μας που σεμνύνεται για τους αγώνες και τις θυσίες του, αλλά ποτέ δεν καταφρονεί τούς αντιπάλους, και πολλές φορές έδειξε τη μεγαλοψυχία του απέναντι σ' εκείνους που σκληρά τον βασάνισαν, χωρίς όμως και να δέχεται την ερμηνεία ότι η συναδέλφωση των εθνών πρέπει να εξαγοραστεί με την κάμψη της εθνικής του φιλοτιμίας. Μια φωτισμένη διδασκαλία της Ιστορίας, της παγκόσμιας και της εθνικής, χρέος έχει να προσπαθήσει με λεπτότητα να κάνει αυτές τις διακρίσεις και να επιμείνει να γίνουν κατανοητές από τους νέους μας, ώστε και νοητικά και συναισθηματικά εγκαίρως να δοθεί σ' αυτούς ο ορθός προσανατολισμός σε τούτο το ζήτημα το τόσο σπουδαίο για τη μόρφωση τους και για τον εθνικό μας πολιτισμό.

(δημοσίευση στον Ακρίτα-ιστορία της Μακεδονίας από το βιβλίο του Παπανούτσου "Παιδεία το μεγάλο μας πρόβλημα")

B. ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

A. Να ενημερώσεις περιληπτικά τους συμμαθητές σου για το περιεχόμενο του κειμένου (κείμενο 100-120 λέξεις).

Μονάδες 25

B.1. «παρ' όλα τα τραγικά χάσματα και τις αιματηρές διενέξεις του καιρού μας ο σύγχρονος άνθρωπος αισθάνεται την τύχη του στενά δεμένη με τη μοίρα όλου του ανθρώπινου γένους». **Να σχολιάσετε την παραπάνω άποψη σε μία παράγραφο 100-120 λέξεων**

Μονάδες 10

B.2. α) Πώς οργανώνεται η τρίτη παράγραφος;

B.2. β) Ποια συλλογιστική πορεία ακολουθείται στην ίδια παράγραφο;

Μονάδες 9

B.3. Πώς επιτυγχάνεται η συνοχή ανάμεσα στη 2^η -3^η και 3^η -4^η παράγραφο;

Μονάδες 3

B.4 Το παραπάνω κείμενο ανήκει στο δοκιμιακό είδος. Αφού απαντήσετε αν είναι στοχαστικό ή αποδεικτικό να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με δύο χαρακτηριστικές αναφορές από το κείμενο.

Μονάδες 4

B.5.α) Ιδιοτυπία, συνείδησης, καλλιέργει, έξαρση, πρωτόγονη, παραστατικά:
Αφού διακρίνετε τις παραπάνω λέξεις στα συνθετικά τους μέρη, να γράψετε με βάση το 2^ο συνθετικό μία σε κάθε περίπτωση νέα σύνθετη λέξη.

Μονάδες 6

B.5.β) Καλλιέργει, εξευγενίζει, υψώνει την εθνική συνείδηση των νέων, παράλληλα προς το αίσθημα πού ολοένα θα αποσαφηνίζεται μέσα τους ότι είναι πολίτες του κόσμου:

Να δηλώσετε το είδος της σύνταξης που χρησιμοποιείται και να τη μετατρέψετε στο αντίθετο είδος (όπου είναι δυνατό).

Μονάδες 3

Γ. Να συντάξετε ένα αποδεικτικό δοκίμιο 500-600 λέξεων, στο οποίο αφού αναλύσετε την αξία της ιστοριογνωσίας για ένα λαό, να απαντήσετε στα ακόλουθα ερωτήματα: Γιατί οι νέοι σήμερα στην Ελλάδα αγνοούν στην πλειονότητά τους το ιστορικό παρελθόν του έθνους τους; Πώς μπορεί το Σχολείο να συμβάλει στην ανατροπή αυτού του αρνητικού φαινομένου;

Μονάδες 40

Απαντήσεις

A. Αγαπητοί συμμαθητές,

Με αφορμή τη συζήτησή μας, κρίνεται σκόπιμη η ενημέρωσή σας για τα βασικά σημεία ενός σχετικού κειμένου. Ο συγγραφέας του πραγματεύεται το θέμα της ιστοριογνωσίας. Στη σύγχρονη εποχή ο όρος ιστορία δηλοποιεί την αναδρομή της ανθρώπινης εξέλιξης και συνιστά σημαντική γνώση για τα άτομα, ιδίως τους νέους, καθώς ως διδαχή σύνθεσης πληροφοριών συμβάλλει στην ενσυνείδητη προσέγγιση των πολιτισμικών κατακτήσεων. Η διδασκαλία της ιστορίας, όμως, έχει και ηθικοπλαστική χροιά, λόγω της μεταλαμπάδευσης αξιών, όπως της αλληλεγγύης και του εθνισμού, χωρίς ο τελευταίος να συγχέεται με εθνικιστικές αντιλήψεις και μισαλλόδοξες τάσεις. Διότι κάθε εθνότητα, προκειμένου να συνειδητοποιήσει την αξία του διαφορετικού, χρειάζεται να έχει αντιληφθεί την ιδιοσυστασία της, ιδωμένη στη ρεαλιστική της διάσταση, η οποία προϋποθέτει την κοινωνικοπολιτισμική συνύπαρξη. Εξάλλου, οι ιδέες του εθνικισμού και την παγκοσμιοποίησης δε συνάδουν με την ιστορία του ελληνικού γένους.

Μονάδες 25

B.1.

Στη σύγχρονη κοινωνία, το άτομο αντιλαμβάνεται την άρρηκτη σχέση της εξέλιξής του με εκείνη του ευρύτερου συνόλου, παρά τις απαντώμενες, δυσοίωνες για την ανθρωπότητα, αντιφάσεις και τις πολεμικές συγκρούσεις. Με άλλα λόγια, αποτελεί κοινό τόπο- τουλάχιστον ως θεωρητική διαπίστωση- η πεποίθηση ότι δεν είναι δυνατό ένα έθνος να επιβιώσει αν είναι αποκομμένο από τα υπόλοιπα, καθώς όλες οι κοινωνίες διέπονται από σχέσεις αλληλεξάρτησης. Έτσι, η ακμή ενός κράτους διασφαλίζεται από τη σύναψη δεσμών συνεργασίας και αλληλεγγύης με τα υπόλοιπα, χωρίς αυτό να σημαίνει την υποταγή της ιδιαίτερης φυσιογνωμίας του στα κελεύσματα του συνόλου. Αντιστρόφως, αν τα εθνικά σύνολα δε διαμορφώνουν υγιείς σχέσεις, αλλά η κατίσχυση ωφελιμιστικών τάσεων και κίβδηλων αντιλήψεων αποτελούν θλιβερή πραγματικότητα, τότε η παρακμή είναι αναπόδραστη.

Μονάδες 10

B.2. α) Δομή

«Εκτός από τη γενικά.. σκοπό»: Θεματική περίοδος.

«Καλλιεργεί ...ομοεθνείς του»: Σχόλια-Λεπτομέρειες.

Τρόπος ανάπτυξης

Παραδείγματα-Αιτιολόγηση

Μονάδες 6

B.2. β) Επαγωγική συλλογιστική πορεία (επαγωγικός συλλογισμός με γενίκευση).

Μονάδες 3

B.3.

- **Ανάμεσα στη 2^η -3^η παράγραφο**: επανάληψη λέξης: μάθημα, υπερώνυμη: αξία, διαρθρωτική (εκτός: αντίθεση)

- **Ανάμεσα στην 3^η -4^η παράγραφο**: διαρθρωτικές λέξεις (εδώ ακριβώς: έμφαση/ και: προσθήκη πληροφορίας), επανάληψη λέξης: ιστορία

Μονάδες 3

B.4 Αποδεικτικό δοκίμιο: Επίκληση στη λογική: Τρίτη παράγραφος (συλλογισμός), Αναφορική λειτουργία της γλώσσας (π.χ. Η έξαρση του πατριωτικού φρονήματος και της εθνικής συνοχής δεν συμπίπτει ούτε λογικά ούτε ψυχολογικά με τον σωβινισμό, τον φανατισμό και το μίσος προς τους άλλους λαούς της γης.)

Μονάδες 4

B.5.α) Ιδιοτυπία: ίδιος + τύπος > τυπολατρεία, τυπολόγιο κ.λπ.

συνείδησης: συν + είδηση (οΐδα): ειδησεογραφία

καλλιέργει: κάλλος + έργο: εργοθεραπεία

έξαρση: εκ + άρση > έπαρση

πρωτόγονη: πρώτος + γόνος (γίγνομαι) > απόγονος, γενεσιουργός κ.λπ.

παραστατικά: παρά + στάση (ΐσταμαι) > απόσταση, εργοαστάσιο κ.λπ.

Μονάδες 6

B.5.β) Ενεργητική σύνταξη: Καλλιεργείται, εξευγενίζεται, υψώνεται η εθνική συνείδηση των νέων (από το μάθημα της ιστορίας), παράλληλα προς το αίσθημα που ολοένα θα αποσαφηνίζεται μέσα τους ότι είναι πολίτες του κόσμου.

Μονάδες 3

Γ. Δεδομένο: Ιστοριογνωσία

Z1: Αξία ιστοριογνωσίας

- Τα όσα έγιναν στο παρελθόν αποτελούν, επομένως, το βασικό έρεισμα, τη συμπυκνωμένη εμπειρία πάνω στην οποία θα στηριχτεί το σήμερα και θα σηματοδοτηθεί το αύριο.
- Μέσα από το ποικιλόμορφο και πολυποίκιλο περιεχόμενο τόσο των κειμένων όσο και των άλλων πηγών ενημερώνει, προβληματίζει, διευρύνει τους πνευματικούς ορίζοντες, καλλιεργεί τη φαντασία, οξύνει το νου και οδηγεί στο στοχασμό.
- Κατακτούμε την αυτογνωσία μας, οδηγούμαστε στην αυτοσυνειδησία και αυτοπροσδιοριζόμαστε.
- Οι εθνικές αξίες, μεταγγιζόμενες μέσω της παράδοσης στο σήμερα, ευαισθητοποιούν και φρονηματίζουν. Μ' αυτό τον τρόπο δημιουργείται η εθνική συνείδηση
- Όταν όμοροι λαοί εγείρουν εδαφικές ή πολιτιστικές διεκδικήσεις και προσπαθούν με ψευδεπίγραφα ιστορικά επιχειρήματα να συρρικνώσουν εδαφικά ή ν' αποδυναμώσουν πολιτιστικά μια χώρα, η ιστορία αποτελεί το μοναδικό αδιάψευστο μάρτυρα της πλαστογράφησης της αλήθειας.
- Η ιστορική μνήμη αποτελεί τον καλύτερο δάσκαλο για το μέλλον.

Z2: Αίτια άγνοιας

- Η οικογενειακή αγωγή. Η οικογένεια δεν παροτρύνει την ιστοριογνωσία.
- Η Παιδεία: δεν επιτελείται το μάθημα της ιστορίας με ορθό τρόπο/ απέχθεια μαθητών.
- Αλλοτρίωση συνείδησης μέσω του τουρισμού και της ανάπτυξης της τεχνολογίας.
- Η ξενομανία. Τα άτομα δεν αφομοιώνουν δημιουργικά, αλλά μιμούνται άκριτα ξένους τρόπους ζωής.
- Η χρεοκοπία των κοινωνικών θεσμών και ηθικών αξιών.
- Η εξασθένηση της εθνικής συνείδησης.

- Η αμφισβήτηση ορισμένων νέων και η προκατάληψη τους απέναντι στο παρελθόν. Η αμφισβήτηση αυτή εντάσσεται στα πλαίσια του περίφημου «χάσματος των γενεών».
- Η έλλειψη πλατιάς ενημέρωσης σχετικά με την προσφορά της ιστοριογνωσίας.

Z3: Τρόποι αντιμετώπισης

- Με την κριτική του ικανότητα οφείλει να προσεγγίζει την ιστορία με ορθό και αντικειμενικό τρόπο. Ορθή θέση είναι: όχι τυπολατρία και τυφλή αποδοχή, αλλά ορθή αξιολόγηση και κατάλληλη προσαρμογή στο σήμερα.
- Μεταρρυθμιστικές βελτιώσεις στη διδασκαλία του μαθήματος της ιστορίας: βιωματική προσέγγιση, επισκέψεις σε χώρους ιστορικού ενδιαφέροντος, ερευνητικές εργασίες.
- Συμβολή πνευματικών ανθρώπων για την αποδόμηση και αξιοποίηση της ιστορικής γνώσης.
- Προώθηση της ιστοριογνωσίας από τα ΜΜΕ και την οικογένεια, αλλά και άλλους κοινωνικούς κύκλους (π.χ. ομάδες συζητήσεων, διαδικτυακά fora κ.λπ.).

Μονάδες 40

www.epignosis.edu.gr